

HETEDIK ELŐADÁS

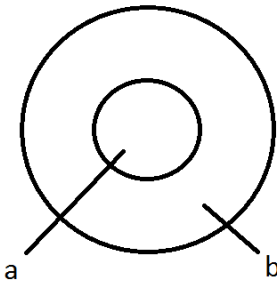
Rudolf Steiner élete: A keresztény beavatott útja

Kedves Barátaim!

Tegnap megvizsgáltuk azokat a gyakorlatokat, amelyeket Rudolf Steiner adott, szellemi és morális háttérüket figyelembe véve. Ma azonban nem korlátozzuk magunkat arra, hogy megértsük a mélységeket amögött, amit Rudolf Steiner tanított; ehelyett megpróbáljuk megérteni azokat a mélységeket, amelyek Rudolf Steiner élettapasztalataiban fejeződtek ki, amelyeket saját maga *élt meg*. Rudolf Steiner életének útját nem úgy fogjuk megvizsgálni, ahogy az külsőleg megjelent, hanem ahogy az belülről jelenik meg.

Belülről, Rudolf Steiner élete olyan útként jelenik meg, amely határozott lépcsőkön vezetett keresztül. Ezek valójában ugyanazok a stádiumok, amelyekkel már foglalkoztunk. Azt is el szeretném mondani, hogy rendkívülien nehéz Rudolf Steiner életútjáról beszélni. Mivel ezek az események viszonylag rövid idővel ezelőtt történtek, az ember kénytelen gyakran és fájdalmasan olyan különböző témákat érinteni, amelyeknek még mindig „emberi” jelentősége van – mert az idő eddigi múlása nem elegendő

a távolságtartás kialakulásához, amely a személytelen érdeklődést támogatja a témában. Így abban, amit el kell mondanom, úgy tűnhet, hogy bizonyos állítások valakivel szembeni szemrehányások szándékoznak lenni. Szeretném, hogy tudják, hogy semmi ilyen jellegű szándékom nincsen. Állításaim senkivel szembeni kritikát vagy szemrehányást nem jelentenek. Egyedüli szándékom az, hogy megvizsgáljam Rudolf Steiner életútját morális-szellemi aspektusában.

7. ábra

Mélységes és kiemelkedő tény, hogy a nagy személyiségek gyermekkori tapasztalásai gyakran előre jelzik rövidített formában azt, ami előttük áll személyes sorsukban. Ez olyan, mintha koncentrikus körökben kibontakozva, egy kis körben kerülne kifejeződésre az, ami később egy nagyobb körben jelenik meg. Ezt egy ábra (7. ábra) segítségével

tudom illusztrálni. Ha a gyermekkori élményeket az *a* körben képzelik el, akkor kis képet kapnak arról, ami később a *b* körben újra megjelenik. Ezek a koncentrikus körök ismétlik magukat végig az élet során.

Ezért ahhoz, hogy betekintést nyerjünk Rudolf Steiner életébe, röviden megvizsgáljuk gyermekkorát. Ennek a gyermekkorának a kulcsát Steiner maga fejezi ki *Életutam* című önéletrajzi írásában. Ebben, noha szüleiről beszél, az ember azt is világosan láthatja, hogy a dolgok hogyan álltak kapcsolatban övele. Steiner azt írja édesapjáról:

Apám rendkívül jóakarátú, de heves vérmérsékletű ember volt, aki különösen fiatal korában szenvedélyes kitörésekre volt képes. A vasúti szolgálatot kötelességből végezte, de nem szerette. Előfordult gyermekkoromban, hogy három na-

pon és éjszakán át tartó szolgálatot is kellett teljesítenie. Aztán huszonnégy órára szabad volt. Így az élet nem nyújtott neki színes élményeket, csak szürkeséget. Szívesen követte a politikai eseményeket; igen élénk érdeklődéssel fordult feléjük. Anyámat, akinek a sorsa nem juttatott javakat, teljesen igénybe vette a háztartás ellátása, napjait gyermekeinek és a kis háztartásnak a gondozása töltötte ki.

Ebben láthatják Rudolf Steiner gyermekkorának színeit. Az apa, aki semmilyen színességet nem tapasztalt életében, csak szürkeséget; aki számára a legmagasabb dolgok az életben politikai kérdések; miközben az anyát felemésztí a háztartás ellátása, mivel semmilyen szerencsés adomány nincs jelen. Ilyen volt Rudolf Steiner lelki és fizikai környezete.

Másrésről, környezete olyan volt, hogy életének egyik részét a vasút és annak forgalma tette ki, a másik részét pedig a természet. Vagyis, kicsit előrébb azt írja életrajzában:

Azt hiszem, jelentős volt életemben az, hogy gyermekkoromat ilyen környezetben töltöttem. Mert az érdeklődésemet erősen a mechanika világa felé fordította. Ez az érdeklődés gyermeki lelkemben újra és újra el akarta homályosítani azt a mélyebb érdeklődést, amely a hangulatos és ugyanakkor nagyvonalú természet felé fordult, amelynek messziségeibe a mechanika világába tartozó vonatok maguk is belevesztek.

Ennélfogva, a mechanikus dolgok ennek a kisgyermeknek az életében mindig hajlamosak voltak elsötétíteni a szív életét, amely a természet felé vágyódott.

Mikor Rudolf Steiner elment a falusi iskolába, az történt, hogy egy igazságtalanság miatt, nem volt helye ott. Megvádolták valamilyen csintalansággal, amit valójában nem tett meg. Apja felháborodott ezen:

Apám, mikor az esetet otthon elmeséltem, dühbe jött és mikor a tanítóék legközelebb eljöttek hozzánk, a leghatározottabban felmondta a barátságot, mondván: „A fiam nem jár tovább a maga iskolájába.” És ő maga vette kezébe tanításomat. Így órák hosszat ültem mellette az irodájában és tanultam írni meg olvasni, míg ő a hivatalos dolgait intézte.

Vagyis Rudolf Steinert kivették az iskolai környezetéből, eltávolították más gyermekektől, és apjának irodájában kellett írni és olvasni tanulnia.

Azután jött egy másik élmény:

Egyszer az állomáson valami rémes dolog történt. Egy tehervonat robogott be. Apám fogadta. Egyik hátsó kocsija lángokban állt, de a vonat személyzete nem vette észre, és a vonat égve jött a mi állomásunkig. Mindez nagy hatással volt rám. Az egyik kocsiban valami gyúlékony anyagtól tűz keletkezett. Sokáig foglalkoztatott a kérdés, hogyan történhetik ilyesmi. Amit környezetemben erről mondtak, ugyanúgy nem elégített ki, mint más esetekben sem. Tele voltam kérdésekkel, amelyeket megválaszolatlanul kellett magamban hordoznom. Így lettem nyolc éves.

Ebben az első hét életévben, ami a vonaton keletkezett tűzzel és a Rudolf Steinerre tett mély benyomással végződött, az első kis koncentrikus kört látjuk. Tényként kezelhetjük, hogy Rudolf Steinernek olyan környezetben és feltételek között kellett élnie, amely anyagi jellegű kényelmetlenséggel járt. A környezet szürke volt és szerencsés javak nem álltak rendelkezésre. Rudolf Steiner egész életét ebben a jegyben élte végig.

Sőt, két világ között kellett élnie – az egyik világ a szívében élt, a másikat a külső mechanisztikus kultúra és a hozzá tartozó emberi viselkedés szimbolizálta. Szív az egyik oldalon; mechanikus, materiális tevékenység a másik oldalon.

A harmadik feljegyzés a falusi iskolabeli eseményhez kötődik. Steiner számára nem volt hely korának kultúrájában. Neki kellett helyet csinálnia saját magának – mindig felesleges ember volt életében. Minden hely foglalt volt. Ez fiatalkorában kezdődött, mikor el kellett hagynia az iskolát és apja irodájában kellett tanulnia.

Munkája jövőjének profetikus előrejelzését a tűz lángjai adták (ami olyan mély benyomást tett rá), és a kérdés, mely lelkében tovább élt: Hogy lehetséges az, hogy tűz tud kitörni jelentéktelen okok miatt, és hogy a vonat tovább mehet lángokban úgy, hogy az emberek nem veszik észre? Mikor a Goetheanumban tűz ütött ki, az annak kifejeződése volt életének nagyobbik körében, amit Rudolf Steiner gyermekként élt át a vasútállomáson, mikor kigyulladt a vonat. Vagyis Rudolf Steiner életében az alapvető motívumok előzetes jelzést kaptak ezekben az első, gyermekkori eseményekben.

Azután, mikor Rudolf Steiner nagyobb lett és első fiatalkori barátságait kötötte, sajtószerű dolog volt, hogy nagyon intenzíven részt vett barátainak érdeklődésében, miközben ami belsőleg foglalkoztatta őt, nem talált szimpátiára, sem megértésre. Például ezt írja egy helyen:

Abban az időben, amelyről itt szó van, barátságaim sajtószerű viszonyban voltak belső életemmel. Arra kényszerítettek, hogy kettős életet éljek. Engem főleg a megismerési problémák foglalkoztattak, ezt barátaim mindig élénk érdeklődéssel kísérték, de nem vettek tevékenyen részt benne. Ezekkel a problémáimmal eléggé magányos maradtam. Én viszont mindent mélyen átéltem velük, ami az életükben történt. Így két vonal alakult ki életemben. Az egyiket magányos vándorként jártam, a másik eleven társas életem volt. De fejlődésemre sok esetben a második vonalból származó élmények is mély és maradandó hatással voltak.

Így volt ez egész életében. Rudolf Steiner magára vállalta, hogy

meglátogatja a legkülönbözőbb, gondolkodó és törekvő központokat, de őt magát senki sem látogatta meg. Elhagyta belső életének, problémáinak, saját munkájának területét, hogy mások problémáival foglalja el magát. Utána visszatért saját egyedül-létébe. Ez a helyzet folytatódott egész életében – beleértve életét a Teozófiai Társaságban és az Antropozófiai Társaságban. Mindig alászállt saját küzdelmeinek jelentőségteljességéből, hogy belépjen más emberek érdeklődési körébe. Életének különböző eredményei – antropozófiai orvoslás, euritmia, beszédformálás, és így tovább – ilyen módon jöttek létre. Tehát Rudolf Steiner mindig elhagyta saját belső életét, hogy más emberek érdeklődési körével foglalja el magát és megteremtse, amire szükségük van.

Rudolf Steinernek ezt az alapvető hozzáállását a *lábmosásnak* tekinthetjük. Egész életében, alapvető hozzáállásaként valósította meg ezt a gesztust. Legkorábbi fiatalságától kezdve, mindig meghajolt belsőleg és átadta figyelmét azoknak a törekvéseknek és ideáknak, amelyek alacsonyabb fejlődési fokon voltak, mint az, amelyen ő maga élt. Erejének és idejének legnagyobb részét arra fordította, hogy alacsonyabb szinten nyújtson segítséget. Ez a lábmosás egész életén át folytatódott.

Rudolf Steiner magáévá tett egy másik hozzáállást is életében, egy olyan hozzáállást, amit a következő incidensből érthetünk meg, amit az *Életutamban* ír le. Rudolf Steiner azt írja, hogy mikor tanuló volt, megválasztották a tanulók nagytermének élére.

Később megválasztották az Olvasó Kör elnökévé. Ez nehéz hivatal volt, mert a legkülönbözőbb pártszempontokkal álltam szemben és mindegyikben megláttam a viszonylag jót. A különböző pártok mind meg akartak győzni arról, hogy csak nekik van igazuk. Amikor megválasztottak, minden párt rám szavazott, mert addig csak azt hallották, hogy a gyűléseken a jogos dolgokért emeltem szót. Amikor fél éve voltam elnök, mindegyik ellenem szavazott, mert közben rájöttek, hogy egyik pártnak sem adok úgy igazat, ahogy szerette volna.

Azt mondhatnánk, hogy ez egy egyszerű eset, de ez valami nagyobb dologra mutat rá, amely végigvonul Rudolf Steiner egész életútján – nevezetesen, Rudolf Steiner pozíciója mindig olyan volt, hogy ő, hogy úgy mondjam, két szék között állt. Volt egy belső hozzáállása az ellentétes emberi törekvések felé, amelyből látta és ki tudta fejezni azt, ami viszonylag indokolt volt bármelyik oldalon. De mikor döntést kellett hoznia, vagy mikor olyan pozícióban volt, ahol cselekedhetett, mindig elveszítette pozícióját, mert nem tudta kielégíteni sem az egyik, sem a másik oldalt.

Tehát tényleg azt mondhatjuk, hogy Rudolf Steiner semleges módon viselkedett a versengő ellentétek irányában. Úgy viselkedett, tehát, mint olyan valaki, akinek a harmadik elemet kellett reprezentálnia. Ez a harmadik elemet képviselő pozíció fejeződött ki akkor – hogy egy példát említsünk –, amikor fel kellett adnia előadói pozícióját egy munkás iskolában Berlinben, mert nem tudta reprezentálni a marxista rendszert.

Hasonló helyzetek történtek a Teozófiai Társaságban is, és ugyanilyen módon záródott ki belsőleg Rudolf Steiner sok mindentől, ami az Antropozófiai Társaságban történt. Sok dolgot nem tudott megvalósítani, mert gyakran kirekesztődött az Antropozófiai Társaság bizonyos tevékenységeiből. A saját tevékenységének nem volt hely. Ez azért volt, mert belsőleg felvette a *[meg]korbácsolás* hozzáállását – mert a korbácsolás attitűdje két ellentétes áramlat között állást jelent, nem meginogva sem jobbra, sem balra, hanem megtartva az embernek magát középen, minden támadás ellenére. Az ember úgy épül fel fizikailag, hogy a bal oldal luciferi, a jobb oldal pedig ahrimáni. A testben nincs hely a keresztény elemnek. Ugyanez igaz az egész kultúrára. A kultúra luciferi és ahrimáni elemekből áll. Mindent ezek ölelnek fel, és nem marad hely a világban a keresztény elemnek. A keresztény elemnek szóló helyet folyamatosan teremteni kell és meghódítani kell, és szembehelyezni azokkal a támadásokkal, amelyek mindkét oldalról jönnek.

Tehát Rudolf Steiner úgy állt az életben, mint akit folyamatosan korbácsoltak, mint akinek el kellett viselnie a vallási, művészi és tudományos mozgalmakból érkező támadásokat. Úgy állt ott, mint akinek nemcsak azért volt ereje, hogy az rendelkezésre álljon számára, hanem hogy azt reprezentálja is. Szilárdan állt, hogy a harmadik – a keresztény – elemet képviselhesse a világban, ahol máskülönben nincs hely ezen elem számára. Azt mondhatjuk, hogy egész életére nézve, legkorábbi fiatalságától utolsó leheletéig, Rudolf Steiner ennek a sorsnak volt kitéve. Bal és jobb oldal között kellett állnia, nyitottan a látható és láthatatlan támadásokra. Az életet alkotó áramlatok mindig elégedetlenek voltak az általa felvett pozícióval. Ezt az élettel szembeni belső szellemi attitűdöt nevezhetjük Rudolf Steiner megkorbácsolásának.

Még mélyebben megérthetjük Rudolf Steiner helyzetét emberi szempontból, mikor fontolóra vesszük, hogy mit jelent egy nyitott szellemi szemekkel és fülekkel rendelkező embernek benne állni a modern kultúrában, körülvéve a modern emberiséggel. A belső látás és a belső hallás rendkívülien kényes dolog és a belső élet finomhangolása kíséri. A közönséges külső kultúra, a gondolkodás materialista módja, olyan valami, ami, tisztán emberi álláspont-ról, szüntelenül csapást mér arra az emberre, akinek állandóan reprezentálnia kell a lélekben élő szellemit.

Ha most tovább kutatunk Rudolf Steiner életének más aspektusaiban, azt találjuk, hogy életútján történt egy meghatározó szellemi élmény. Ez az esemény körülbelül a tizenkilencedik század végén történt. Ezen esemény által Rudolf Steiner határozottan konfrontálódott a modern emberiség aktuális helyzetének egész képével. Miután konfrontálódott az alvó emberiséggel – mert arra nézve, ami döntő fontosságú volt, az emberiség tényleg aludt –, azzal a feladattal szembesült, hogy eldöntse, olyan módon fejezze-e ki az igazságot, hogy az láthatóvá és hallhatóvá váljon-e a modern emberek tudata számára. Vagyis, Rudolf Steiner azzal a döntéssel szembesült, hogy nyilvánosan tudományt hozzon-e létre a szellemből, hogy közvetítse-e az emberiség számára a szelle-

mi világból származó közléseket. Az ezzel a kérdéssel való szembesülés valójában sokkal többet jelent, mint ahogy az ember gondolná, ha az ember mindent tekintetbe vesz a morális problémákat és más nehézségeket illetően, amelyek létrejönnek, mikor ilyen döntést tudatosan kell meghozni.

Képzeljék el a helyzetet. Ott van egyfelől minden illúzió képe a világban – például látja az ember belső szemei előtt a szociális mozgalmak nagy illúzióit. Másfelől bizonyos élettémények meglehetősen tudatosá teszik az emberben, hogy egy szellemi, tisztán szellemi tanítás sosem lehet populáris. Mindazok, akik már belebonyolódtak az illúziókba, nem fognak visszavonulni. Az ellenállás erői, amelyek már jelen vannak, óriásiak, és még csak akkor fognak igazán felébredni, mikor a szellemi világ ismeretét hordozó szavakat kimondják.

Sőt, az embernek figyelembe kell vennie, hogy egy ilyen döntés magában foglalja a belső szájalom bizonyos legyőzését is. Az ilyen belső könyörület intenzív lehet és erőteljes belső hajlamot indukálhat, hogy ne vegye el az ember más emberek illúzióit, mert illúzióik nélkül az emberek elkezdenek kételkedni abban, hogy mi maradt még nekik. Az emberek megsérülnek és megsértődnek, mikor elveszik tőlük illúzióikat. Az egy tudatos tett tehát, mikor az igazság szolgálatában sok fájdalmat okozunk más embereknek. Egy bizonyos „szigorúság” (*Härte*) szükséges a döntés meghozatalához, hogy az ember odategye-e az igazságot azok elé, akik hozzászórtak különböző illúziókhoz, melyek támogatják és vigasztalják őket.

Még jóval több dolog van Rudolf Steiner döntése mögött, hogy előhozakodott, mindennek ellenére, a szellemtudománnyal. Az az óra, amikor ő a szellemi világ reprezentánsává vált a sötét, materialista világban, az az óra volt, amikor fejére helyezte a töviskoronát. Ekkor a világ szemei elé állt. Néhányan úgy néztek rá, mint a huszadik század figyelemreméltó kuriózumára. Mások úgy néztek rá, mint akit le kellene leplezni. Egy harmadik csoport azonban úgy nézett rá, hogy azt hitték, hogy megkapták tőle

a végső és teljes revelációt, ami a független kutatást és munkát feleslegessé teszi. Ahelyett, hogy antropozófusokká váltak volna, ők Steineristákká váltak.

Tehát sok ember szeme felfigyelt rá, szégyentelenül keresve levetkőztetését. Néhányan azt keresték, hogy mi tökéletlen benne; mások elhatározták, hogy vakon és passzívan követik. Ezzel pecsétet nyomtak munkájának jövőjére és biztosították, hogy ne lehessen tovább vinni. Ez a *töviskoronázás*, amely a huszadik század elején történt, egészen élete végéig tartott, ahogy a lábmosás és a korbácsolás is.

Abban a mozgalomban, amit akkor az egész világon Teozófi-ai Mozgalomként ismertek, Rudolf Steiner egy dilettáns, de becsületes embercsoportra talált, akik – felületesen, de becsületesen – érdeklődtek munkája iránt. Steiner magára vette a keresztet, hogy felelősséget vállaljon ezért a közösségért. Meghozta a döntést, hogy „testvére őrzője” lesz – már beszéltünk ezeknek a szavaknak a jelentéséről, így nem szükséges többet időzni ezen. Csak azt akartam mondani, hogy felelősséget vállalt ezért a csoportért, amelyben sok olyan dolog élt, amely eredménytelen volt. Elégé messzire akarta vinni őket fejlődésükben, hogy egy napon képesek legyenek a szellemtudományt képviselni. Azt kell hogy mondjuk, hogy ez a *kereszthordozás*, ami akkor kezdődött, mikor összekötötte magát ezzel a csoporttal, olyan valami volt, ami emberi szempontból meglehetősen másképp jelenhet meg, mint magasabb perspektívából, madártávlatból. Egyfajta nehézkesség, bizonyos súly fejlődött ki ebben a közösségben, amit tudatosan ráhelyeztek. Egyre gyakrabban történt meg az, hogy előjöttek emberek, akik tudatosan, tulajdonképpen akaratlagosan, ráhelyezték súlyukat Rudolf Steinerre – nem csak saját személyes terheiket, hanem a közösség terheit is. Ez nyert kifejezést abban a formulában, hogy „A Doktor azt mondta...” Ez a formula még mindig él. Ezzel minden független törekvés végéhez ért. Véget vetettek minden kérdésnek és törekvésnek. Rudolf Steiner, aki mindig azt mondta, hogy rossz dolog, ha az autoritás döntővé válik, autori-

tássá vált ebben a közösségben – nem nagy, impulzusadó, morális példává, hanem autoritássá a megismerés gyümölcseit tekintve, az ő szavaival élve. Így minden szavát keresztre feszítették, leszögezték „A Doktor azt mondta...” formulával. Ez fájdalmasabb dolog volt Rudolf Steiner számára, mint amit az ember fel tud fogni. Erről ő nem beszélt személyesen, csak általánosságban. Hogy mit kellett elviselnie, azt csak ő tudta. És azt kell, hogy mondja az ember, hogy Rudolf Steiner számára, akinek a számára a világban elvégzendő szellemi munkája volt a legfontosabb az életben, ez a hozzáállás olyan volt, ami reménytelenségnek tudott életet adni.

És így történt, hogy kitört a világháború 1914-ben. Ha az Antropozófiai Társaság felnőtt volna feladataihoz, ez nem történt volna meg. Mert az emberiség minden karmikus áramlatának reprezentánsa jelen volt az Antropozófiai Társaságban, és békének kellett volna lenni közöttük. Ha a Társaság akkor felnőtt volna a kihívásokhoz, amelyeket Rudolf Steiner eléjük helyezett, az események nem jutottak volna el a világháborúig. Ezen okból kifolyólag az 1914-es év a nagy kétségbeesés éve volt mindazoknak, akik a Társaságtól küldetésének beteljesülését várták.

Mindezek ellenére, még a világháború alatt is, Rudolf Steiner folytatta munkájának továbbvitelét – noha olyan körülmények között, melyek meglehetősen különböztek a korábitól. A háború alatt teljesen egyedül volt, és nem csak emberi értelemben érttem ezt, hanem szellemi értelemben is. Mert azokban az időkben Rudolf Steiner feláldozta a szellemi látás, a szellemi világgal való tisztánlátó kapcsolat lehetőségét. A háború időszaka alatt feláldozta, hogy úgy mondjam, az utolsó és legmagasabb dolgot, amit birtokolt – szellemi látását –, és magára vette azt az összezúzó szellemi feladatot, hogy az emberiség reprezentánsa legyen hétköznapi emberi tudattal. Nem akart kivétel lenni. Azt akarta, hogy olyan legyen karmikus helyzete, hogy – a háború eseményei közepette – egy tisztán emberi tudatot és lelkiismeretet tudjon kifejteni. Egy tisztán emberi hősiesség tett és szellemhez való hűség értékét akarta demonstrálni, hogy azután ezt a tettet bele lehessen

tenni az egész emberiség karmájának mérlegébe.

A világháború alatt Rudolf Steiner olyan volt, mint egy oszlop, a szó morális-szellemi értelmében – egy oszlop, amely összekötötte a szellemi világot a fizikai világgal, nem tisztánlátásban, hanem a lelkiismeret és akarati hűség hétköznapi emberi képességének éberségében. Ez egy *jelenlét* volt: voltak pillanatok, amikor ez a jelenlét volt az egyedüli kapocs, ami összekötötte a Földet a szellemi világgal.

Voltak pillanatok, a háború ideje alatt és utána is, amikor a Földet az éggel csak Rudolf Steiner lényének fonala kötötte össze. Ez a felébredett lelkiismeret segítségével volt lehetséges. Rudolf Steiner úgy állt ott, mint az emberiség megtestesült lelkiismerete. És azt kell hogy mondja az ember, még ma is, hogy az emberek szemében nem volt helytálló, hogy ő így állt – mert a világ két részre oszlott, akik egymással harcoltak. Rudolf Steinert utálták Németországban, még meg is vetették, mint olyan valakit, aki nem volt hűséges népéhez. És külföldön ott voltak azok (beleértve antropológusokat), akik elfordultak tőle, és azt tartották róla, hogy áldozatul esett a német nacionalizmusnak.

Így ment ez egy darabig. Tudok adni önöknek egy megrázó példát. Mikor kitört a bolsevizmus, volt jó néhány Oroszországban élő antropológus. Volt közöttük néhány vezető személyiség, akik azon a véleményen voltak, hogy a bolsevizmus, ügyetlen és ízléstelen formái ellenére, a hatodik kultúrkorszak hajnalát jelenti Oroszországban. Azután egy kézzel írt feljegyzés érkezett Moszkvába, amin ez állt: „Rudolf Steiner azt mondja, hogy Trockij és Lenin az emberiség ellenségei.” Huszonnégy óra alatt forradalom zajlott le az antropológusok fejében. Ez egy megrázó dolog – észrevenni, hogy miként voltak a dolgok ténylegesen a megismerést illetően, aminek lényegileg függetlenül kellett volna állnia, és hogy pusztán egy feljegyzés hatására létrejött egy meggondolás [gondolatváltás], ami felületes volt.

Ebben a helyzetben Rudolf Steiner volt, hogy úgy mondjam, a lelkiismeret *ébresztője*. És mindannyian észre fogják venni, hogy

egy tragikus tónus jelent meg egyre növekvően, amely áthatotta az 1915 és 1918 közötti előadásokat. Egyre többet beszélt arról, hogy az emberiségnek rá kellene ébrednie arra, ami sürgősen szükséges – de folyamatosan zárt ajtókon kopogtatott. Ennek ellenére, bejelentette a Karácsonyi Gyűlést. Minden belső erő, amit Rudolf Steiner feladott a világháború alatt, még finomabb és magasabb formában tért vissza hozzá.

A Karácsonyi Gyűlés alatt Rudolf Steiner magára vette a feladatot, hogy külsőlegesen szólva, Elnöke legyen az Antropozófiái Társaságnak – amelynek korábban nem volt a tagja, és amit addig úgymond csak kívülről vezetett. Elnökké vált, ez a külsőleges tény. Ezen tény mögött az a valóság húzódik meg, hogy Rudolf Steiner mély karmikus elhatározást tett, hogy összeköti magát az emberek ezen karmikus közösségével, még szorosabban, mint azelőtt. Ezzel a tettevel azokat a szavakat fejezte ki, amelyeket Jézus Krisztus mondott egyszer tanítványainak, nevezetesen, „Én veletek leszek minden napon a világ végezetéig”.

Ez a Karácsonyi Gyűlés belső jelentése: hogy Rudolf Steiner együtt marad az emberi áramlattal, amit előzőleg mint keresztet hordozott, és amelybe most belelépett. Ez a *keresztrefeszítés*.

Az emberek úgy élték meg a Karácsonyi Gyűlést, mint egy boldog eseményt. Örömmel telve újságolták, hogy Rudolf Steiner ismét lehetővé tette egy szellemi iskola alapítását, és hogy most belépett a Társaságba – Elnökként. A valóságban azonban ez volt Rudolf Steiner keresztrefeszítése. Ez később a fizikai világban is megnyilvánult. A betegség, amit kialakított, és amely halálát hozta, olyan volt, hogy mozdulatlaná váltak végtagjai – nem tudott menni.

Itt beszélnem kell valamiről, amiről azt érzem, hogy emberi kötelességem, hogy beszéljek. Azt, hogy Rudolf Steiner egészen a végéig írni tudott és meg tudta fogni egy ember kezét, olyan valami, amit egy olyan embernek köszönhetünk, aki szeretettel állt mellette, és aki elragadta keze erejét a betegségtől. Ezt egy nő érte el. Ő volt az, aki hűségesen állt az oldalán halála pillanatáig, és

megakadályozta, hogy aminek meg kell történnie, az teljességgel ne történjen meg – hogy Rudolf Steiner teljesen mozgásképtelenné váljon minden végtagjában. A keresztrefeszítésnek teljessé kellett válnia. Azt, hogy ez nem ment el idáig, emberi segítségnek köszönhetjük.

És aztán eljött halálának pillanata. A következő nap sorsot vettek ruháira. Az emberek azokon a kinevezéseken vitatkoztak, amiket hátrahagyott – mi kihez tartozott. Ez a Rudolf Steiner „ruhái” fölötti vita hosszú ideig eltartott.

Ekkor kezdődött el egy eseménysorozat (ez már halála után megtörtént, de Steiner életútja visszhangként folytatódik), amelyben az emberek elkezdték művének darabjait, egyiket a másik után, sírba helyezni. Hamvait egy urna őrzi az új Goetheumban. Sok ember látogat el oda minden évben. Az épület áll, és benne előadásait hangosan olvassák fel ismételve. De belsőleg valójában az történik, hogy Rudolf Steinert egyre inkább a múltba száműzik. Az emberek arról beszélnek, hogy ő milyen volt, idézik, hogy mit mondott, azt mondják, amit jóváhagyott. Minden birtokolt és megtartott jog visszamegy hozzá. Mind a megismerési, mind pedig a gyakorlati életben a fonalakat visszavezetik a múltba. És jelenleg Rudolf Steiner lényé egyre haloványabbá válik. Egyre messzebb és messzebb kerül a múltba.

Ilyen időben egy olyan emberi hang, ami valamit az ő élő lényéből mer kifejezni, a leghiábavalóbb és legkárosabb hang lenne. Jelenleg Rudolf Steiner arra kényszerül, hogy csendben legyen. Minden alapvető dolog elmondásra került, nincs szükség többet tudni; hangja feleslegessé vált. Ami szükséges és jelentőségteljes, az az épület, a könyvek, a hamvak az urnában, és a jogok emléke, amelyeket különböző egyénekre ruházott. Ő a jogok forrása, amelyeket ma az emberek birtokolnak. Ami történik, az az *eltemetés*. Azt mondhatja az ember, hogy belsőleg – folyamatosan – hallja a kalapácsütéseket, amelyek lezárják Rudolf Steiner sírját. Folyamatosan szögeket vernek a koporsóba, hogy zárva tudjon maradni, hogy Rudolf Steiner ne tudjon tovább dolgozni, hogy tanítása

ne váljon világossá, és az emberek ne találkozzanak vele mint élő lényel. Hallja belsőleg az ember a kalapácsütéseket Rudolf Steiner koporsóján, és ezek az ütések a következő formula szavai: „A Doktor azt mondta...” – ami azt jelenti, hogy ő már mindent elmondott. Ez azt jelenti, hogy ő már elmondta, és ezért nekünk semmi többet nem kell mondanunk. A halál kalapácsütései gyűrűznek keresztül a szavakon, „A Doktor azt mondta...”.

Ha az eltemetésnek ez a képe van előttünk belsőleg, akkor arra kényszerülünk, hogy szembenézzünk azzal a kérdéssel, amit lelkünk a *feltámadással* kapcsolatban tesz fel. Jelenlegi időnkben reménykedhetünk Rudolf Steiner feltámadásában: reménykedhetünk, hogy az emberek meg fogják adni neki a lehetőséget, hogy ismét felemelkedjen, hogy jelen legyen, hogy tetteket vigyen véghez. Csak akkor reménykedhetünk abban, hogy ez a lehetőség megadatik Rudolf Steinernek, ha nem csak arra korlátozzuk magunkat, hogy visszanezünk a múltba, a múltban látva mindennek az egyedüli forrását, amelyből teremteni lehetséges; csak ha emlékművet – és nem sírköveket – emelünk neki. A sírkövek lepecsételik a sírt, de az emlékmű egy emlék, egy oszlop, egy jel, amely lehetővé teszi az embereknek, hogy kapcsolatba lépjenek a jelennel. Vagyis van remény, mert ha vannak individualitások, akik fel vannak belsőleg készülve, hogy Rudolf Steiner emlékművének jegyében álljanak – hogy emlékművet állítsanak neki belső lényükben –, akkor képes lesz beteljesíteni azt, amit akart akkor, amikor a Karácsonyi Gyűlés alatt véghezvitte azt a tettet, hogy belépett Elnökként a Társaságba. Akkor megadatik neki a lehetőség, hogy kiteljesítse azt a tettet, amit csendesen felvállalt – nevezetesen, „Én veletek leszek”.

Rudolf Steiner Jézus Krisztus tanítványa és követője volt. A Goetheanumban lévő faragott szobron ábrázolta Őt, mert találkozott vele. Ő Jézus Krisztus útját járta, gyakorolta a lábak megmosását azzal, hogy mások felé érdeklődött, miközben egyedül maradt saját ügyeit illetően. Rudolf Steiner a Mester lábnymában járt abban, hogy őt, Rudolf Steinert szintén megkorbácsol-

ták, megkoronázták tövissel, testvérének őrzőjévé lett, mindezen a stádiumokon keresztülment életútján, egyesítette magát az Antropozófiai Társaság karmikus áramlatával, és keresztre feszítették, hogy folytathassa ezt az utat és „veletek maradjon minden napon a világ végezetéig”.

Rudolf Steiner, mint egy entitás, mint egy lény, nem emelkedett fel a magasabb szférákba. Ő itt van, létezik; és zárt ajtókon kopog – zárt ajtókon, mert az emberek elfelé néznek, a dombra, az archívumra, mondván, „A Doktor azt mondta...”. De mégis van remény, mert ha most tekintetünket a szellemi világ felé fordítjuk egész törekvésünkben, ha ismét bátorságot találunk magunkban, hogy *közvetlenül* hozzákössük magunkat a szellem világához, és elfoglaljuk magunkat vele, ha tekintetünket a szellemi világ felé, mint a kérdéseinkre adott válaszok forrása felé fordítjuk – akkor remélhetjük, hogy az élő Rudolf Steinerrel való újraegyesülés lehetséges lesz. Ha nem tartunk élő kapcsolatot a szellem világával, az ajtók csukva maradnak! De ha, egyénileg, belehelyezkedünk belső morális tudatosságunkban az élő szellemmel való vertikális együttállásba, van remény, hogy Rudolf Steiner életútjának, szenvedésen keresztüli útjának hetedik stádiuma beteljesedik. Valójában mindenkinek, minden antropozófusnak emberi emlékművé kellene válnia Rudolf Steiner felé – Rudolf Steiner felé, aki jelen van a jelenben.

Még nem lehetséges ezekről a dolgokról igazán méltó módon beszélni, de olyan módon beszéltem, amely lehetséges volt számomra ebben az időben. Ismét kérem Önöket, hogy higgyék el, nem szeretnék kritizálni senkit azok közül, akik az Antropozófiai Mozgalomhoz tartoznak, még ha ez úgy is tűnhet. Csak Rudolf Steiner volt a lelki szemeim előtt, és senki más.